

185

186

187

188

189

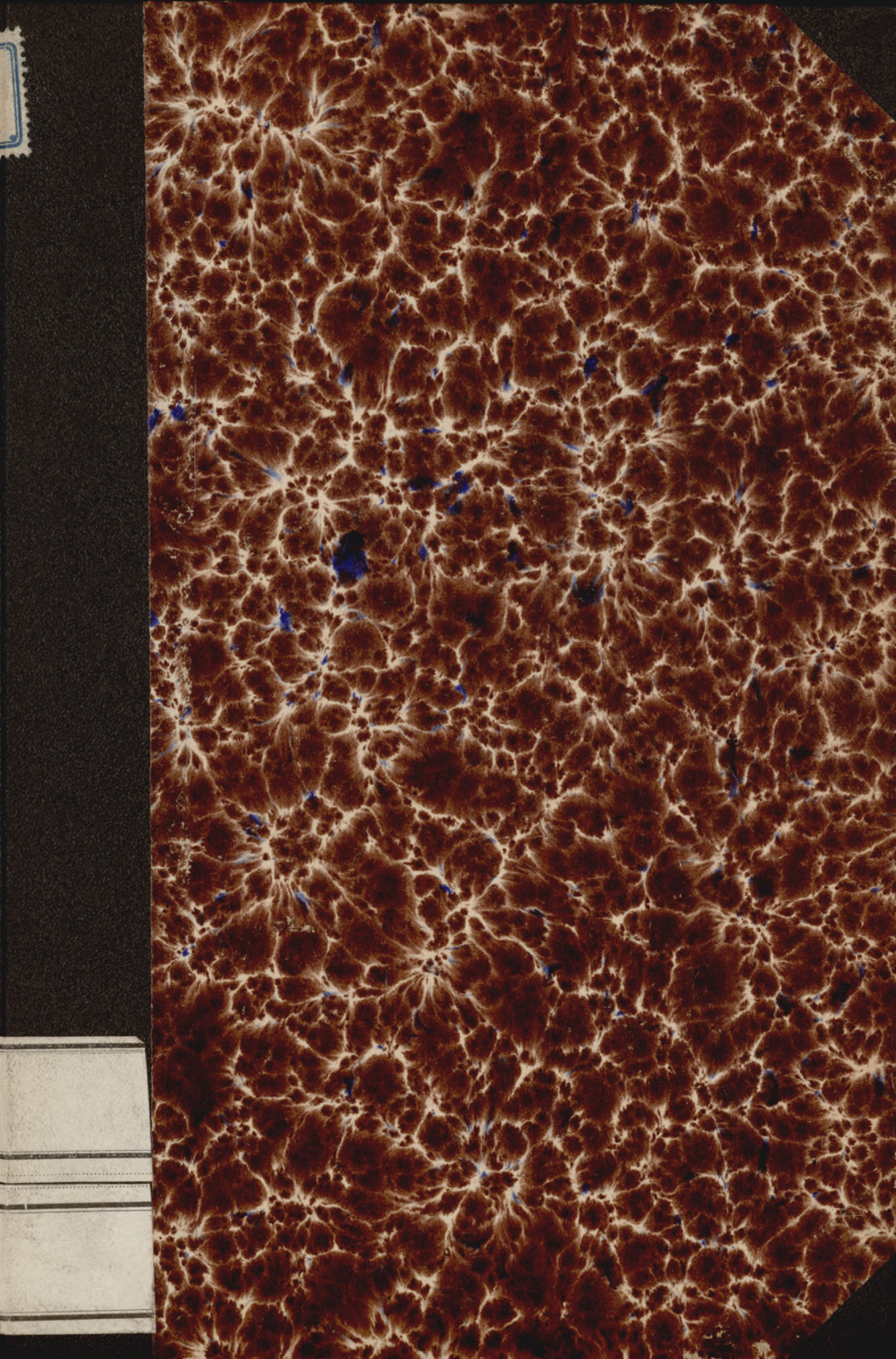
190

191

192

193

194

1866
1866

OEE Könyvtár
Áll.Ell. 2018

001.100.100
001.100.100

HÁBORU
ÉS
MADÁRVÉDELEM

KÉRELEM
HÖLGYEINKHEZ

IRTA:

GRÓF AMBRÓZY ISTVÁN
FŐRENDIHÁZI TAG

Ált: 3649

IV/3/2

MALONYA, (BÁRSMEGYÉ) 1916 MÁJUS HAVÁBAN

Magyarországi Erdészeti Egyesület
Könyvtára

HÁBORU

és

MADARVÉDELLEM

KÉRLEM

HÖLGYEKHEZ

GROF AMBRÓZ BTVÁN
TÖRÖKELI TAG

1851

1866 / 1881

SZOMBATHELY
EGYHÁZMEGYEI KÖNYVNYOMDA
1916.

A német szervezkedés aprólékos gondosságát anynyira megszoktuk már, hogy szinte nem is csodálkozunk rajta. És mégis, mikor nem régiben Belgium német kormányzója megtiltotta az énekes madarak vakítását, rendelete sokunkban ámulatot keltett. Hiszen a látszatra jelentéktelen kis intézkedés, valója szerint mérlegelve, betekintést nyújt a német szervező munkának mélységeibe.

A madarak embertelen megvakítása, sajnos, manapság is sok helyen divik, oly célból, hogy a madarat sötétben is, az évszaktól függetlenül énekre nógassák. És valóban, a szemevilágát veszített madár nemcsak tavasz jártán, fényes napvilágban hallatja szavát, hanem — elámitva — az év más szakában és sötét szobák lámpavilágánál is.

Már pedig, aki ismeri a ködös belga tél rövid napjait, ipar- és bányavárosainak füstjét, a napi munkájából hazaverődő munkás vagy kisiparos sötét lakását, mely napsugarat még nyáron sem igen lát, azt méltán gondolkodóba ejtheti a német kormányzó rendelete, mert hiszen tudja, hogy habár a madárvakítás kegyetlen eljárás, mégis tilalmazása nyomán sok ezer kietlen, magányos hajlékban fogják nélkülözni az egyedüli kedves, felvidítő hangokat, a megszokott poézist. E szegény emberekre nézve tehát a rendelet sok tekintetben érzékeny csapás. Politika dolgában is hálátlan ez az intézkedés, mert a német kormányzat ellen újabb gyűlölség forrása fakad belőle.

Érdemes volt-e mégis darázsfészekbe nyulni ilyen semmisség miatt?

Ha az ez idő szerint legkényesebb helyzetben lévő német közigazgatási hivatalnok mégis reászánta magát arra, hogy ezt a nem is sürgős kérdést már most megoldja, ezzel nem csupán alaposságának, pontosságának, lelkiismeretességének és előrelátásának adta tanuságát, a mely a legkisebb dolgot is kellően mérlegeli, hanem megbizonyította azt is, amit minden közigazgatási és politikai kérdésekkel foglalkozó embernek tudnia kell, hogy népszerűtlen kérdések elintézésére, darázsfészkek megsemmisítésére épen a viharos idők legalkalmasabbak.

A tomboló harcok közepette, ellenséges földön, melynek amugy is nehezen kezelhető, de most fogait is vi-csorgató lakosságát igazán csak egész ember, egész érellyességével kormányozhatja, a „teuton barbárnak“ mégis van ideje és szive a madarak számára és ágyu — meg bombakiséret mellett, nyugodtan a jövőre gondolva, lelkiismeretesen előredolgozva, minden kényszerítő ok nélkül belemarkol a darázsfészekbe, nagyon jól tudva, hogy mostanság egyáltalában nem számít már, ha a sok csipés mellett még néhány éri.

Egy egész világ választja el ezen felfogást ama léghörtől, mely a mértékadó tényezőket gyakran körülveszi: Az örökké preokkupált átlagminiszterektől, akiknek egyedül az évi költségvetési tárgyalások is már hónapokra lefoglalják minden gondját s akik a politikai mámor felhőiben, a nagy kérdések párái közt vajmi nehezen határozzák el magukat arra, hogy vesszőparipájuknak nyergéből leszálljanak.

A méltóságukon alul fekvő apróságokat fölényesen megmosolyogják — s inkább szépszerivel elkerülik a darázsfészkeket.

Quieta non movere.

Bezzeg, ha csak egyszer is leszállanának magas lo-
vukról és közelebbről néznék meg azokat a bizonyos sem-
miségeket, bizvást találnának köztük bőven olyant is, a
mi ma könnyen, holnap már egyáltalán nem intézhető
el. És való igaz, rendszerint ilyen semmibevert, elhanya-
golt apróságokból növekedik nagyra egyik-másik tengeri
kigyó, mely később minduntalan felüti fejét s megsem-
misítésére alig van mód. No de még, ha egész serege a
kicsiségeknek kísértene, akkor sem volna szabad előlük
kitérni, mert hiszen a legnagyobb és legbonyodalmasabb
gép is csak úgy működhet, ha a legkisebb kereke is rend-
ben van. És tény való, hogy nem a megmosolygott és le-
kicsinyelt, hanem lelkiismeretesen kezelt aprólékosságok
tömegében rejlik a német szervezettségnek ma irigység-
gel bámult fölénye.

Az említett eset merőben a kis Belgiumot érintő,
tehát helyivonatkozású és gyakorlati szempontból jelen-
téktelen állatvédelmi ügy. A szabadban élő hasznos ma-
darak védelme ellenben nemzetközi közgazdasági érdek.
A németek régtől fogva fel is fogták jelentőségét. Elég a
„Berlepsch“ névre utalnunk, s azokra a szép eredmé-
nyekre, amiket Németország elért.

A m. kir. ornithologiai központ tevékenysége e téren
sok tekintetben uttörő.

Ámde a nemzetgazdaságban döntő jelentőségű ered-
ményről szó sem lehet addig, míg a védelmi intézkedé-
sek egyes államokban érvényesülhetnek csupán. Mint-
hogy szárnyasaink jórésze s a legtöbb rovarévő madár,
— tehát a leghasznosabb fajok, — vonulók, hatásos csak
ugy lehet védelmük, ha nemzetközi alapon biztosítható.
Ennek azonban eleddig hatalmas darázs-fészek állotta
utját. Az e tekintetben szolidáris, ősrégi, nagyfejlettségű
és még mindig haladó latin kultúra. Bárhol érintjük a
Földközi tenger partvidékét, sőt már, ha az Alpokon át-

lépünk, mindenütt belebotlunk a határsorompóknál a madárvadászokba. A kis rozsdafarku madarat a déltiroli német annyira megszerette, hogy „Isten anyja madarának“ hívja, szakasztottan, mint mi a fecskét „Isten madarának“ tartjuk. Nem így az olasz szomszéd, aki ezeket a kis jószágokat nem a házában dédelgeti, hanem egyedül asztalán, a tálban részesíti vendégszeretettel. Ez a minden vérbeli vadászt és természetbarátot, de minden jóézésű embert is mélyen felháborító, szünetet nem ismerő üldözése a hasznos madaraknak, kivált a folyton tökéletesedő fogóeszközökkel és így kiadósabb módszerrel, hovatovább olyan mértéket ölt s olyan arányokban terjed, hogy még a közönbös szemlélő is észreveszi már minő rohamosan fogyatkozik meg egyik-másik madárfajunk állománya. Igen, mert a vonulás szakában folyik a legveszettebb madárvadászat és fogdosás, mely tehát azt a madárállományt semmisíti meg, mely különben másutt, északibb vidékeken tanyázik, költ és szaporít; jogosan tehát nem is nyulhatna hozzá a délvidéki nép, mert nem az ő földjének terméke, csak ideig-óráig való vendége. Ime: ez a kérdés veleje. Ez annak a fokosnak a nyele, melyet Közép- és Észak-Európa nemzeteknek meg kell ragadniok, hogy a délvidéken folyó garázdálkodás ellen hatásosan védekezessenek.

A madárirtás ugyan a Földközi tenger egész partvidékén általánosan járja, de legkivált mégis Olaszországban, mely földrajzi alakjánál fogva kiválóan alkalmas utja a vonuló madaraknak. Itt a hasznos szárnyasok rendszeres vadászata, a madárfogdosásra szolgáló szerszámok és berendezések sokfélesége és minden felfánggal kieszelt, nagy, szinte általános szervezete, továbbá a madárpecsenye — kivétel nélkül minden madárfajé — köztáplálék számbamenő keresettsége, olyan arányokat mutat, hogy sohasem merészelt a kormány e gya-

látatosság ellen állást foglalni Külső kényszer alkalmazására eddig hiányzott az eszköz. A háboru meghozta. Az a körülmény, hogy ez idő szerint a szóbajövő országokkal nagyobb részét hadiállapotban, másokkal nagyfontosságú tárgyalások előtt állunk a kérdés nemzetközi elintézésére oly kedvező és soha vissza nem térő alkalmat nyujt aminő eddig nem kínálkozott s nem egyhamar fog kínálkozni.

A madarak megvakítása Belgiumban összegében csekélység, következményeit mérlegelve jelentéktelen, indítóokait nézve megbocsátható volt.

A vonuló madarak nagyban való vadászata a közgazdaságnak kára s a falánkság aljas ösztönéből ered. Szégyen foltja korunknak, egyik fogyatékkossága civilizációnknak. Orvoslása erkölcsi és kulturális becsületbeli kötelességünk; de megérdemelt büntetése is lehetne ama kihívó magatartásnak, amellyel latin ellenségeink, mint a művelődés kizárólagos urai hivalkodnak.

A döntő szempont azonban még sem ebben a kifogástalan erkölcsi magyarázatban, sem a jogosult retorzióban rejlik, hanem annak az anyagi kárnak tárgyilagos mérlegelésében, mely Európa mezőgazdaságát már ma is sujtja és a jövőben szinte fel sem becsülhető mértékben sujthatná.

A háboru után Európa a reásulyosodó terheket csakis gazdasági erőinek végsőkéig való megfeszítésével, a termelés erőszakolt fokozásával és minden számbajövő tényező kihasználásával viselheti el.

E nehéz időkben Európa vándormadarainak állománya — bármint vélekedjünk jelentősége felől — nem maradhat többé *quantité négligeable*. — E kérdésben Európa harcoló és semleges államai a jelen csoportosulásuktól függetlenül, és épen a földkerekség legcivilizáltabb területei többé-kevésbé egyaránt érdekel-

tek. Hiszen az ezen országokban tenyésző és szaporodó vonulómadarak valósággal úgy tekintendők, mint mind-megannyi honigyártmányból és tulajdonból kikerülő értékszállitmányok, amiket évenként ismétlődő körutjukban a délvidék utonállói és kalózzai rendszeresen megdézsmálnak, mikor átvonulásuk alkalmával a Földközi-tenger környékét érintik.

Aki valaha foglalkozott a természettel, nagyon jól tudja, minő érzékeny az már kisebb behatások iránt is. Valamely állatfaj megjelenése vagy eltűnése is elég arra, hogy egyensúlyát megbillentse és súlyos kárt okozzon az emberiségnek. Láttuk ezt az Amerikából hozzánk került fillokszera pusztításain. Viszont egy nálunk közömbös lepkefaj véletlenül átjutott Amerikába, ahol hiányoznak azok a madárfajok, amelyek itt nálunk ellenségei és a mi azt eredményezte, hogy egész erdőségeket tönkretett, s eleddig hiábavaló irtása egyedül New-York államnak sok milliójába került.

A madár- és rovarállomány számbeli viszonyának időleges megzavarása is elég lehet arra, hogy elviselhetetlen, sőt a közegészségügy szempontjából veszélyes állapotokat okozzon. Ennek példáját tapasztalták az észak-keleti harc téren, a mult nyáron, kivált a Visztula tájain beállott légycsapásban.

Állandóan zavarja egyébként ezt az egyensúlyt a mind belterjesebbé váló és fokozódó kultúra. A modern mező- és erődgazdaság minden talpalatnyi helyet kihasznál, bizonyos növényfajokat zsufolva természet, egyuttal azonban szűkíti az énekes madarak létfeltételeit, kedvez a kártevő állatok elszaporodásának s így gazdasági helyzetünket megrontja. Manapság jóval több hasznos növényt művelünk és természetünk, mint hajdanában, mégis a terjedelmesebb kulturák felszaporodott rovar ellenségeivel szemben jóval kevesebb a hasznos madár

mely a megsokasodott rovarok számát kellően korlátozhatná, garázdálkodásait féken tarthatná. A kárt, ami e kedvezőtlen viszonyból az emberiségre háramlik, egész nagyságában fel sem becsülhetjük még.

Azok az időszakos s az avatatlan szemnek is feltűnő rovarcsapások, melyek — a mint Berlepsch báró bebizonyította — megfelelő eljárással és berendezkedéssel megelőzhetők vagy elkerülhetőek, nem is a legérzékenyebbek. Sokkal súlyosabbak és a közgazdaságra nézve komolyabbak azok az állandó károk, melyeket az avatatlan egyáltalán észre sem vesz vagy nem ismerve felható okait oly tényezőknél tulajdonít, melyekre nem gyakorolhat befolyást, melyek azonban végső eredményükben csökkentik az átlagos terméseket.

Ismerve micsoda óriási értéket képviselnek Európa növénykulturái, fogalmat alkothatunk magunknak az évi kár mértékéről is. A megzavart egyensúlyt csak úgy állíthatjuk helyre, ha a hasznos madarak elejtését és fogását megtiltjuk vagy legalább is korlátozzuk, szaporodásukat előmozdítjuk és mesterségesen megrontott vagy megsemmisített életfeltételeiket ugyancsak mesterségesen, céltudatos intézkedésekkel javítjuk és pótoljuk.

Hogy mindez lehetség, azt a gyakorlat megmutatta.

Az intézkedések módját és mikéntjét természetesen a helyviszonyok szabják meg, tehát a különböző országok szerint módosulnak azok s foganatusításuk az egyes államok hatáskörébe esik. Időt, türelmet követelnek majd a béke napjaiban s igazán eredményes és nagyobb szabásúvá akkor válhatnak majd, ha az ezirányu munka gyümölcsét többé nem élvezheti az olaszok gyomra.

Az első lépés csakis a nemzetközi szabályozás lehet.

Erre nem kell idő, de halogatnunk sem szabad a dolgot, sőt inkább meg kell ragadnunk a most kínálkozó kedvező alkalmat habozás nélkül, nehogy elszalasszuk.

A mi eddig elérhetetlen volt s utóbb ismét leküzdhetetlen nehézségekbe ütköznék, az ma a béketárgyalások nagy kérdései sorában szinte csekélységgé zsugorodik. Ha követeljük meg is adják, mert meg kell adniok — már csak mostani hadihelyzetünk is méltán feljogosít erre, — és mert a kérdés rendezése az elenséges és semleges országokat egyaránt csakugy érinti, mint jó magunkat, s mert hozzájárulásuk jórészt biztosítva is van.

Mostanság tehát merőben a mértékadó tényezők jóakarátán fog mulni — s ezt a jóakaratot eleve is biztosítani óhajtanám — hogy a madárvédelem nemzetközi szabályozása ne kerüljön sutba mint lényegtelen semmiség, hanem Bissing báró előrelátó alaposságával megértve kerüljön bele a békekötés szakaszai közé.

Szinte hallom a méltatlankodás moráját, látom a türelmetlen fejcsóválást, érzem a fölényes mosolyt, a mivel engem, a felhőkbe kapaszkodó ábrándozót, a légvárak után száguldó természetimádót gyilkos pillantásokkal illetnek, mert ugy ítélnék meg mint a ki azt képzei hogy a világháboru merőben a fülemülék érdekében folyik.

Hogy holmi alsóbbrendű tengeri halászati ügy dolgában évekig huzódó diplomáciai tárgyalások folynak, azon nem ütközünk meg, de hát elvégre nincs is bökkenője, mert a halászok jajgatnak s a szóbajöhető még oly csekély jövedelem szám szerint is kimutatható, a mit a hasznos madarak sáfárkodásáról mostanában nem vagyunk képesek feltüntetni. Hasznuk kétségtelen, ezt általában tudjuk. A természet háztartásában való szerepük értékelése, ha nem is tulságosan mély, de mindenesetre positiv tapasztalatokon nyugvó természettudományos ismereteket követel, melyeket azonban manapság sem a károsultakban, sem a politika vezető köreibben általánosságban a megkivánt mértékben meg nem lelünk.

Az ügyet tehát bürokratikus formák közé szorítani nehéz, mellékletekkel felszerelni még nehezebb. Az érdekeltek kiskorúak még. Képviselőjükben jelentkeznek az állatvédők, vadászok és természetvizsgálók.

Képzeltető-e a politikus szemében ennél gyanusabb, a legjobb ügyet is rossz hirbe hozó társaság?

Az állatvédelem a kapusnak való. A vadászat ügye gyanúteltető, népszerűtlen, mert a protekció illata árad belőle. Legvégül, mindig hátul ballag, szerényen, a kalapot kezébe szorítva, megszokva az előszobában való ácsorgást: a természettudomány.

Tapasztalatlanak mondják s állítólag korunk haladását is előmozdította.

Hivei azonban hivatalosan még mindig inkább a költők sorába számítanak, vagy legfőleg a szűklátókörű szakemberek közé. Nincsen érzékük a lényeges az állami és gyakorlati élet exigenciái iránt. S ha erre — mint pl. a madarak hasznára — kivételesen hivatkoznak is akkor a jogi vélemény azt tartja, hogy hamis lobogó alatt csempészkednek.

De meg aztán különbségek is vannak. Kémia, no meg fizika. Ez még csak hagyján. De itt miről van szó?

A madár megvédi a növényt a rovar ellen. Tehát madár-, növény- és rovartan. Egy is elég ezekből a politikai diskvalifikációra.

És a madarak védője ebben a háborus zivatarban mégis odamerészkedik a miniszter színe elé, felszerelve hármas készségével, a lepkefogóval, növénygyűjtő szelencével és madárkalitkával és kierőszakolja, hogy az fogadja őt s ne kacagjon arcába, sőt meg is hallgassa, komolyan vegye és magáévá tegye az ügyet, melyet alkalmazsint meg sem ért?

Ez merő lehetetlenség. Ez céltalan vállalkozás. Alulról felfelé törtetve ma még nem győzhet a megismerés,

csak felülről lefelé indulva biztathat a siker. Szakasztottan úgy, a mint azt a vadászat dolgában Németországban és Ausztria-Magyarországban láttuk s az e téren megnyilvánult eredményekben tapasztaltuk.

Anglia vadállományát növénytermelésének rovására tartja fenn. Erdőgazdasága szánavas. Erre különben Franciaország sem lehet büszke, de vadja sincs. A hajdan kiváltságos vadászat ellen való szélmalom-harcban és ama megvalósíthatatlan szándéktól vezérelve, hogy a vadászatot mindenki gyakorolhassa, az észszerűtlen és egyenesen vadászatellenes köztársasági törvényhozás olyan állapotokat teremtett, melyek senkit sem elégítenek ki s épen az ellenkezőjét eredményezik, a mit a törvénnyel megvalósítani akartak. A németek az általuk megszállott francia területeken arról győződhetek meg, hogy sok tekintetben maradi gazdasági viszonyok mellett a vadállomány is kipusztult. Ott a mi felfogásunk szerint még szerényebb vadászat fényűzését is csak a kiváltságosoknak szűk köre engedheti meg magának, aránytalan költségek és áldozatok árán.

Vadban való szükségletét Franciaország — a mint tudjuk — külföldről s mai ellenségeitől szerzi be.

Különben Közép-Európában sem volt a vadászat a törvényhozásnak dédelgetett kedvence. A vadászati és kulturális érdekek határmesgyéje bizonyára nálunk is több tekintetben reászorul a kiigazításra, megjavításra. A vadászat és a növénytermesztés párvonalas, hatalmas fejlődése azonban tanuságot tesz arról, hogy e két érdek, jól megfér, sőt egyben-másban támogatja is egymást. — Hazánkban épen az apróvadban leggazdagabb területek gazdasági tekintetben is legjövödelmezőbbek. Bőséges nagyvadállomány is találkozunk már jól kezelt erdőben nálunk, Ausztriában vagy épen a magas, tudományos színvonalon álló német erdészeti viszonyok között.

Mindezekben az országokban már régtől fogva a közigazdaság egyik jövedelmező ága a vadászat, elzárkózottságából jó ideje kiemelkedett, sőt szélesebb körök kedves, nem is tulságosan költséges szórakozása.

Kétségtelen, hogy a vadászat Közép-Európában eme kedvező kifejlődését uralkodóinak köszönheti, a kik minden időben vérbeli vadászok voltak.

A szakismeret és akarat a hatalom forrásánál!

Ott a természet iránt való érzék is felébredt.

Rudolf trónörökös Brehm barátja volt. Ferenc Ferdinánd főherceg azt tartotta „A kertész előbbre való a vadásznál“. Neve fogalommá vált. Az élő természet alkotó, pártfogó, érte küzdő barátját, mindnyájunk keservére, a természet istápoló munkássága teréről elrabolta a kegyetlen sors. De szelleme tovább fog élni és lüktetni mindazokban, a kiket erős egyéniségének varázsával megigézett, eszméinek megnyert, saját eszméikben megszi lárdított és egy céhbe tömörített, melynek tagjait a lelkesedés egyazon lángjai hevitik s a kik megdicsőült emlékéből erőt és bizalmat merítenek, hogy a jövőben is a kijelölt uton haladva, a kitűzött célokért küzdjenek. A vonulómadarak védelme szintén az ő legsajátosabb szándéka volt. És korán megértette e kérdés fontosságát ifju trónörökösünk, Károly Ferenc József főherceg is, a ki még zsenge korában e szavakra fakad: „Itt cselekedni kell!“

Ma lehet cselekedni.

Senkinek kárára, mindenkinek javára. Barátnak és ellenfélnek egyaránt vívmány. Milliárdnyi megmentett madárélet, az elesett harcosok milliói fejében. Engesztelő, élő, örök emléke a nagy természetbarátnak, a háboru első halottjának. Az érte vívott háboru: a természettudomány diadala. Diadala a természettudósnak is.

Lepkefogóval, növénygyűjtő-szelencével és madárbőrökkel sulyosan megrakodva indult hajdan, ifju éveiben

keletre. Politikusok, diplomaták, katonák mosolyogtak....

Nagy bolgárország büszke trónusán is az maradt, a ki volt. Nem felülről leereszkedő pártfogó, nem királyi műkedvelő. Szívvel-lélekkel céhbeli, cselekvő természetű. Ornithologus, botanikus, entomologus, a madárvédelemnek hármas fegyverzetben küzdő avatott szakembere, a többszörös tábornagy, Ferdinánd a bolgárok cárja.

Ime a természettudomány a győzedelmes királyi trónuson!

A mostani biztató pillanatban fordulok mindazokhoz, a kiknek módjuk és akaratuk van hozzá: emeljék fel szavukat a madarak védelme érdekében.

Elsősorban pedig azokhoz intézem szavaimat, a kik leginkább megértik a madár dalát, akiknek szive legmelegbben dobog, a kiknek szava legtöbbit nyom a latban, a kik e háboruban annyira kimagaslottak, mint eddig soha. Szólok hölgyeinkhez, kik annyi sebet gyógyítottak, őket kérem: gyógyítsák meg még ezt a nagy sebet is.

